

Ph.d.-utdanningsmeldingen 2023

Forsknings- og innovasjonsavdelingen

UNIVERSITETET I BERGEN

Innholdsfortegnelse

Viktige aktiviteter og resultat	3
Innledning	4
Nøkkeltall	4
<i>Avlagte doktorgrader</i>	4
<i>Gjennomføring ved UiB</i>	5
<i>Avbrutte avtaler, underkjenninger og mindre omarbeiding</i>	7
<i>Forskning, faglig utvikling og publisering</i>	7
<i>Strategiske vurderinger rundt ansettelse, opptak og BOA-aktivitet</i>	8
<i>Andre aktiviteter og trekk i den faglige utviklingen</i>	9
Systematisk kvalitetsarbeid	10
<i>NOKUT-tilsyn og revisjon av kvalitetssystem for ph.d.-utdanningen ved UiB</i>	10
<i>Systematisk kvalitetsarbeid på fakultetene</i>	11
Fremdriftsrapportering.....	11
Midtveisevaluering.....	11
Medarbeider- og oppfølgingssamtaler.....	11
Kvalitetssikring av opplæringsdelen.....	11
Ph.d.-programevaluering.....	12
<i>Kandidatundersøkelsen 2023</i>	12
<i>Alumnusundersøkelsen 2023</i>	14
Veilederopplæring	14
Utvidet ph.d.-koordinatorforum	15

Viktige aktiviteter og resultat

Ph.d.-utdanningsmeldingen 2023 viser at det arbeides systematisk både lokalt og sentralt med å videreutvikle ph.d.-utdanningen ved Universitetet i Bergen (UiB) og styrke gjennomføringen.

Fakultetene trekker frem både midtveiseevaluering, fremdriftsrapportering og medarbeider- og oppfølgingssamtaler som gode elementer i kvalitetssystemet for ph.d.-utdanning for å følge opp kandidatene. Tilbud om oppfølgingssamtaler med kandidater som ikke er ansatt ved UiB, men tatt opp i et av våre ph.d.-program, er noe som flere av fakultetene arbeider med å få på plass. Ellers skriver flere av fakultetene at emneevalueringer og treårige evalueringer av opplæringsdelen har ført til endringer. To av fakultetene har de siste årene gjennomført en evaluering av ph.d.-programmene, og arbeider med oppfølgingen. Begge fakultetene rapporterer at evalueringen har vært nyttig, og at den eksterne komiteen har kommet med gode råd til styrking av ph.d.-programmene. De resterende fakultetene har planer for å gjennomføre en ekstern evaluering av ph.d.-programmene i den kommende perioden. Til sammen skal evalueringene av ph.d.-programmene og opplæringsdelen sikre at ph.d.-programmene gir en god opplæring som er tilpasset læringsmålene i ph.d.-programbeskrivelsene og at UiBs ph.d.-utdanning følger nasjonale forskriftskrav.

Blant andre tiltak som ikke inngår i kvalitetssystem for ph.d.-utdanning, men som like fullt er en del av fakultetenes arbeid med kvalitet i ph.d.-utdanningen og viktig for å styrke gjennomføringen, nevnes to veiledere, obligatorisk forskerskoletilknytning, aktiv deltakelse i forskergrupper, sluttseminar, skriveworkshops, oppstartsmøter og faste rutiner for onboarding. Flere av fakultetene skriver i sine meldinger at de fremdeles merker ettervirkninger av koronapandemien. I sin rapport om konsekvenser av koronapandemien for høyere utdanning¹ fra 2023 skriver HK-dir at forsinkelser og lavere fremdrift som resultat av pandemien sannsynligvis vil kunne vises i utviklingen i antallet avlagte doktorgrader og gjennomføringstallene i årene fremover. Både antallet disputaser og gjennomføringen vil bli fulgt tett de kommende årene.

Forskningen som gjøres av ph.d.-kandidatene utgjør en viktig del av UiBs samlede forskningsinnsats. I 2023 var ph.d.-kandidatene ene- eller medforfatter på 30 prosent av UiBs publikasjoner. Av publikasjonene med ph.d.-forfatter, var 28 prosent på nivå to. Dette må sies å være gode tall for forskere i begynnelsen av karrieren. Andelen ph.d.-publikasjoner i åpne tidsskriftpublikasjoner var per april 2024 på 91 prosent.

Den sentrale koordineringen av ph.d.-utdanningen har i 2023 og våren 2024 omfattet oppfølging av NOKUTs tilsyn med det systematiske kvalitetsarbeidet og revisjon av kvalitetssystem for ph.d.-utdanning. Dette har resultert i et revidert kvalitetssystem for ph.d.-utdanningen som ble vedtatt av universitetsstyret i mai 2024. Revisjonen har bidratt til en bedre koordinering og mer lik begrepsbruk mellom UiBs to kvalitetssystemer, hyppigheten av program- og emneevalueringer er gjort lik, og alle emner skal evalueres etter de samme kriteriene, samt at kravene til eksterne bidragsyttere er tydeliggjort. Det er spesifisert som et krav at programevalueringene skal inneha innspill fra representanter fra arbeidslivet, og at ph.d.-programmene skal formelt reakkrediteres av fakultetsstyret etter evalueringen, etter anbefaling fra ph.d.-programstyret. Det reviderte kvalitetssystemet skal sikre en god oppfølging av ph.d.-kandidatene og at programmene følger nasjonale lover og forskrifter.

¹ [Notat nr. 5/2023](#) Konsekvenser av koronapandemien for høyere utdanning 2023, HK-dir

Innledning

Ph.d.-utdanningsmeldingen 2023 er basert på nøkkeltall for 2023, samt instituttene og fakultetenes meldinger, og oppsummerer aktivitetene i ph.d.-utdanningen ved UiB i 2023 og inn i vårsemesteret 2024. Ph.d.-utdanningsmeldingen danner et viktig grunnlag for kvalitetsarbeidet ved ph.d.-utdanningen ved Universitetet i Bergen (UiB).

Nøkkeltall

Nøkkeltallene er for 2023 og er presentert i *Tabell 1*. Våren 2023 talte ph.d.-utdanningen ved UiB rundt 1535 kandidater. Dette er noe lavere enn gjennomsnittet de siste tre årene, men tilsvarende som året før. 64 prosent av ph.d.-kandidatene hadde i 2023 UiB som arbeidsgiver. Disse var ansatt ved UiBs syv fakultet og Universitetsmuseet. Av kandidatene som var ansatt ved UiB, var 73 prosent også finansiert av UiB. Av de eksterntfinansierte UiB-ansatte kandidatene, var Forskningsrådet den vanligste finansieringskilden og sto for finansiering av 62 prosent av kandidatene. Av den totale kandidatmassen var 53 prosent eksterntfinansiert, 42 prosent hadde utenlandsk statsborgerskap, og 55 prosent var kvinner.

Det ble tatt opp 244 nye ph.d.-kandidater i 2023 (også omtalt som «nye avtaler»). Antallet nye avtaler i 2023 vil ende litt under gjennomsnittet for perioden 2020-2022, som er 254 nye avtaler. Ser vi ti år tilbake i tid, har antallet nye avtaler variert mellom 231 og 285. Variasjoner i opptakstill har sammenheng med tilslag på eksterntfinansiering og hvorvidt man prioriterer å ansette ph.d.-kandidater i eksterntfinansierte prosjekter fremfor postdoktorer. Variasjoner henger også sammen med om UiB lykkes med å tiltrekke seg ph.d.-kandidater med eksternt arbeidsgiver. Blant annet kommenterer Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet (MN) i sin melding at variasjoner i antallet ph.d.-opptak i stor grad er avhengig av eksterntfinansiering. Antall stipendiatstillinger ved UiB finansiert av departementet har ligget på det samme nivået de siste årene, men det er noe variasjon i omsetningen av disse stipendene på grunn av blant annet permisjoner og andre grunner til forlengelse av stipendiatperioden. MN skriver i sin melding at noen institutter rapporterer at pandemien har ført til flere forlengelser, som igjen har ført til forsinkelser i utlysningen av nye rekrutteringsstillinger. Dette har påvirket tilgangen til stipendiatstillinger. Særlig ved Det medisinske fakultet (MED) og Det psykologiske fakultet (PSYK) var det færre nye avtaler i 2023 enn gjennomsnittet de tre foregående årene. MED kommenterer i sin ph.d.-utdanningsmelding at denne nedgangen skyldes en reduksjon i fakultetets egenfinansierte stipendiatstillinger av økonomiske grunner, at Forskningsrådet ikke lyste ut FRIPRO-midler og Kreftforeningen ikke lenger finansierer stipendiatstillinger.

Avlagte doktorgrader

I 2023 ble det avlagt 215 doktorgrader ved UiB. Av disse var fem innen kunstnerisk utviklingsarbeid, som er det høyeste antallet ph.d.-grader i kunstnerisk utviklingsarbeid som har blitt avlagt. Antallet avlagte grader er en del lavere i 2023 enn de foregående årene, og vi må tilbake til 2007 for å finne et år med færre avlagte grader. *Tabell 1* viser at MED, PSYK og Det juridiske fakultet (JUR) alle hadde lavere antall disputaser i 2023 enn gjennomsnittet for de tre foregående årene. Alle tre fakultet skriver i sine meldinger at det er mulig nedgangen kan skyldes at koronapandemien førte til forsinkelse for planlagt innlevering og disputas i 2023, men at tall for 2024 tyder på at antallet

disputaser vil ta seg opp i 2024. HK-dir (Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse) skriver i sin rapport om konsekvenser av koronapandemien for høyere utdanning¹ som kom i 2023, at forsinkelser og lavere fremdrift sannsynligvis vil kunne vises i både utviklingen i antallet avlagte doktorgrader og gjennomføringstallene i årene fremover.

I 2023 ble det avlagt én dr.philos. De siste ti årene har det gjennomsnittlig blitt avlagt 3 til 4 dr.philos. årlig.

Tabell 1: Nøkkeltall for ph.d.-utdanningen for 2023 per fakultet. Dersom ikke annet er oppgitt er tallene hentet fra kontrollrapporter i Tableau, utarbeidet for rapportering til DBH, HK-dirs [Database for statistikk om høyere utdanning](#). Tallene i parentes er gjennomsnitt for perioden 2020-22.

	HF	JUR	MN	MED	PSYK	SV	KMD ²	Total
Antall kandidater ³	130 (136)	50 (52)	480 (485)	565 (586)	125 (121)	145 (148)	40 (36)	1535 (1564)
Nye avtaler ⁴	26 (14)	7 (7)	76 (82)	79 (102)	19 (22)	27 (27)	7 (6)	244 (261)
Avlagte doktorgrader	17 (14)	2 (6)	74 (71)	80 (102)	13 (19)	22 (21)	7 (4)	215 (236)
Gjennomføring 6 år (%)	43 (43)	0 (54)	72 (80)	72 (72)	64 (75)	77 (61)	-	69 (71)
Avbrutte avtaler ⁵								42 (590)
Underkjenninger ⁶								1 (5)
Mindre omarbeidinger ⁷								16 (16)

Gjennomføring ved UiB

I 2023 var andelen kandidater ved UiB som fullførte ph.d.-utdanningen innen seks år, den nasjonale styringsindikatoren også kalt seksårs målet⁸, på 69 prosent⁹. Dette er noe lavere enn gjennomsnittet de tre foregående årene, men likevel bedre enn gjennomsnittet for statlige institusjoner, som i 2023 var på 66 prosent¹⁰. Av universitetene i Norge er det kun NTNU som har en høyere andel av ph.d.-kandidater som fullfører innen seks år enn UiB. Ved UiB har seksårs målet ligget relativt jevnt på rundt 70 prosent de siste fire årene.

² Inkluderer kandidater som er tatt opp i ph.d.-program i kunstnerisk utviklingsarbeid og kandidater tilknyttet Griegakademiet som er tatt opp HF sitt ph.d.-program.

³ Tall fra våren 2023. Rundet av til nærmeste 5-tall av personvern hensyn.

⁴ Tall hentet fra rapport FS940.001, 6. juni 2024.

⁵ Tall hentet fra rapport FS952.001, 21. mai 2024. Gjennomsnittet er hentet fra kontrollrapport i Tableau. Tall oppgitt på institusjonsnivå av personvern hensyn.

⁶ Tall hentet fra rapport FS936.001, 21. mai 2024. Tall oppgitt på institusjonsnivå av personvern hensyn. Av personvern hensyn oppgis ikke tall under fem.

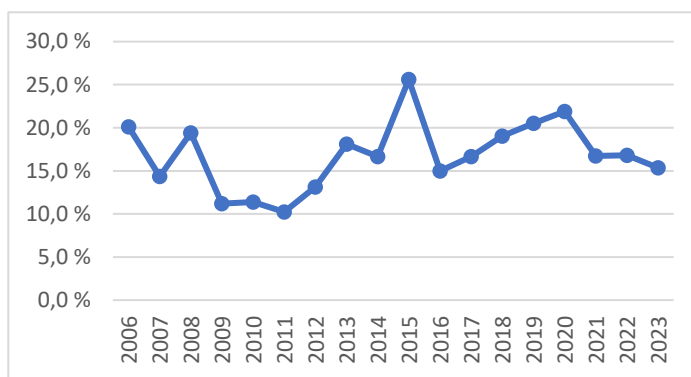
⁷ Tall hentet fra FS936.001, 14. april 2024. Tall oppgitt på institusjonsnivå av personvern hensyn.

⁸ Seksårs målet er et bruttomål, og det tar derfor ikke hensyn til eventuelle permisjoner og andre grunner til et lengre ph.d.-løp enn tre år. Ved flere av fakultetene er det vanlig med ph.d.-avtaler på seks eller flere år, som fører til at de aktuelle kandidatene normalt ikke fullfører innen seks år og dermed påvirker seksårs målet negativt

⁹ Tallet avviker noe fra HK-dir sin database for statistikk om høyere utdanning, da det på HK-dir sine sider også inkluderes personer som ikke begynte ph.d.-utdanningen og disputerte ved samme institusjon.

¹⁰ [Database for statistikk om høyere utdanning](#), HK-dir.

Ser vi på personer som har avlagt doktorgraden ved UiB, er det jevnt over en relativt stor andel av disse som hadde finansieringsstart mer enn seks år før de disputerte. *Figur 1* viser at over 15 prosent av personene som avlegger doktorgraden ved UiB begynte ph.d.-utdanningen mer enn seks år før de disputerte, og at man kan forvente at en del av kandidatene som har vært lengre enn seks år i programmet også fullfører.

Figur 1: Andelen av disputaser ved UiB av personer lengre enn seks år etter finansieringsstart. Data: kontrollrapport i Tableau.

Seksårs målet varierer til dels mye mellom fakultetene, og alle fakultetene skriver i sine meldinger at de jobber systematisk for å bedre gjennomføringen og andelen som fullfører. Ved MED arbeider både fakultetet og instituttene systematisk for at kandidater som er på overtid skal levere avhandlingen og fullføre doktorgraden. PSYK er alt i alt fornøyd med gjennomstrømmingen og mener at tiltak som minimum to veiledere, obligatorisk forskerskoletilknytning, godt organisert midtveisevaluering og grundig behandling av fremdriftsrapporter på alle nivå i organisasjonen medvirker til at kandidatene fullfører. HF kommenterer at de har vært opptatt av å ta opp situasjonen i ph.d.-utdanningen i møter med grunnenhetene, både for å skape en felles virkelighetsforståelse og tydeliggjøre behovet for forandring. Fakultetet har økt innsatsen for å forebygge forsinkelser og frafall ved å fremheve redskapene i kvalitetssystemet for ph.d.-utdanningen, som fremdriftsrapportering og midtveisevaluering, for å styrke den kontinuerlige oppfølgingen av kandidatene ved grunnenhetene. Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV) er ikke tilfreds med gjennomføringstallene, men ser at det er stor variasjon mellom instituttene. De skriver videre at instituttene trekker frem flere tiltak som «shut up and write»-seanser, «midtveisworkshop», sluttseminar, aktiv deltagelse i forskergrupper og oppfordring til å møte til veiledning selv ved lav fremdrift som er igangsatt for å bedre gjennomføringen og minske frafall. Våren 2024 arrangerte fakultetet et veilederseminar med gjennomføring som tema, og det planlegges en større undersøkelse av årsakene til at ph.d.-kandidater blir forsinket eller slutter underveis. Fakultet for kunst, musikk og design (KMD) har innført obligatorisk sluttseminar for alle stipendiater i KMD sitt program, og skriver at det fungerer bra og at seminaret får positive tilbakemeldinger fra både stipendiater og veiledere. MN har på sin side hatt stabil gjennomføring de siste fem årene, også gjennom koronapandemien. De skriver at instituttens ph.d.-administrasjoner har lagt mye arbeid og ressurser i oppfølgingen av ph.d.-kandidatene, og særlig medarbeidersamtaler og midtveisevalueringer nevnes som tiltak for å identifisere mulige hindringer og sikre god progresjon. Andre tiltak MN nevner er oppstartsmøter og systematisk onboarding. Å sikre en rask oppstart av prosjektet og god integrering i forskningsgruppen er ifølge fakultetet avgjørende for å oppnå gjennomføring på normert tid. En rapport utarbeidet til Forskningsutvalget ved JUR viser naturlige variasjoner i gjennomføringen, og det er ikke identifisert en klar trend. I 2020 reviderte og innførte fakultetet en ny opplæringsdel, utviklet med tanke på å legge bedre til rette for gjennomstrømming på normert tid. Kandidatene som begynte etter den nye opplæringsdelen ble innført, er ennå ikke synlig i statistikken, da det første kullet som fra den nye opplæringsdelen har normert tid til årsslutt i 2024. Både JUR og MN kommenterer at det gjenstår å se om gjennomføringstiden øker for kullene som startet på ph.d.-utdanningen rett før og under pandemien, og som forventes å disputere i de kommende årene. Tilbakemeldinger fra instituttene

ved MN indikerer at kandidatene fra koronakullene har hatt større utfordringer med progresjonen, som det også er vist til i HK-dir sin rapport fra 2023 **Error! Bookmark not defined..**

Avbrutte avtaler, underkjenninger og mindre omarbeiding

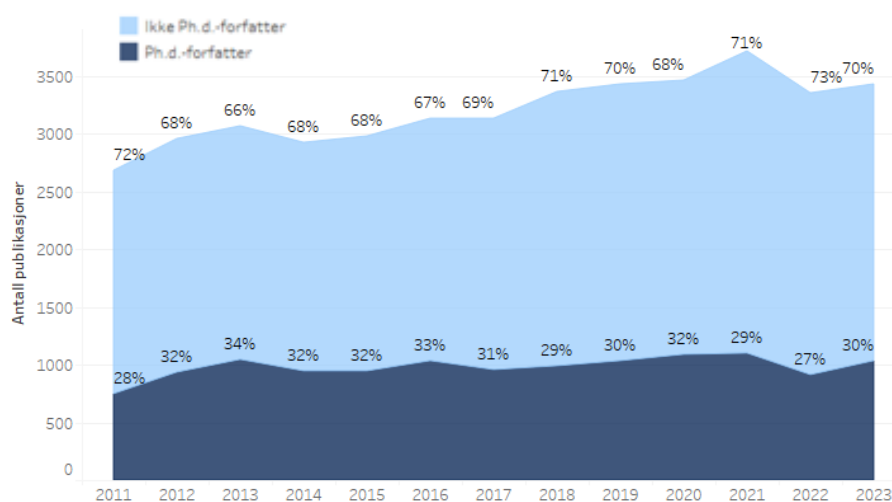
I 2023 var det totalt 42 avbrutte avtaler, som er lavere enn gjennomsnittet for de tre foregående årene. Avbrutte avtaler er både personer som av ulike grunner avslutter ph.d.-utdanningen før finansieringsperioden går ut, samt personer som ikke har fullført i løpet av finansieringsperioden og som blir skrevet ut av programmet på grunn av blant annet utilstrekkelig progresjon. Flere av fakultetene skriver i sine meldinger at det er svært sjeldent kandidater trekker seg fra ph.d.-programmet i finansieringsperioden. HF skriver at de som likevel blir skrevet ut, er primært kandidater som ikke søker eller får avslag på søknad om forlengelse ut over normert tid. MN skriver at flere av fakultetets institutter har rutine for å kontakte kandidatene som nærmer seg slutten av ph.d.-perioden for å få en oversikt over status av avhandlingen og informere om saksgang og muligheter i avslutningsfasen. Ved søknad om forlengelse etter finansieringsperioden, kreves en detaljert og realistisk plan for det gjenstående arbeidet, i samråd med veileder. Kandidater og veiledere kan også bli innkalt til fremdriftsmøte med leder av Forskningsutvalget og ph.d.-koordinator.

I 2023 var det 16 avhandlinger som ble anbefalt mindre omarbeiding av komiteen. Dette er likt som gjennomsnittet for perioden de tre siste årene. Ved en mindre omarbeiding får kandidaten en frist på inntil tre måneder på å gjøre de foreslåtte endringene. Per 21. mai 2024 er 13 av de 16 avhandlingene som ble vurdert som at de trengte mindre omarbeiding, levert inn på nytt og funnet verdig for disputas. Samtidig som ordningen med mindre omarbeiding har etablert seg, har det vært en nedgang i antallet avhandlinger som blir underkjent. I 2023 var det færre underkjenningen enn det har vært siden midten av 2000-tallet, og godt under gjennomsnittet de foregående årene på 5. Det var ingen andregangsunderkjenninger. Etter andregangsunderkjenning kan ikke kandidaten levere inn avhandlingen på nytt.

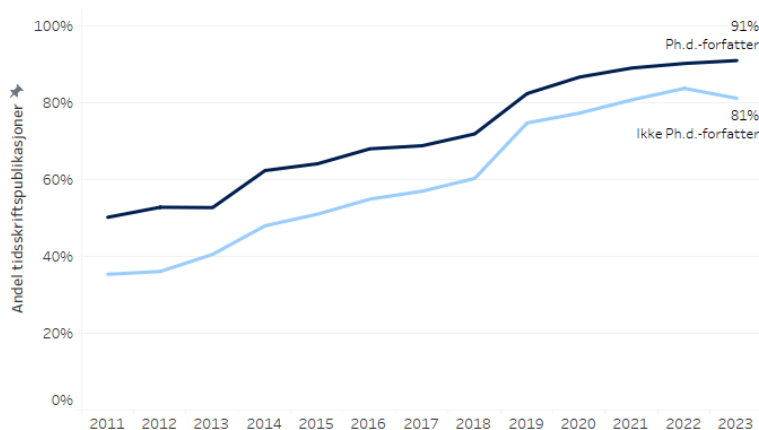
Forskning, faglig utvikling og publisering

Forskningen som gjøres av ph.d.-kandidatene er viktig for UiBs samlede forskningsinnsats. Alle fakultetene skriver i sine meldinger at ph.d.-kandidatene bidrar betydelig til nyskapende forskning som tangerer den etablerte forskningen til de vitenskapelig ansatte, og at de er aktive bidragsytere til forskningsmiljøene ved fakultet og institutt. Blant annet skriver MED at kandidatene bidrar vesentlig til forskningen i sine respektive fagfelt, er i forskningsfronten og bidrar til fremdrift og anerkjennelse for forskningen ved instituttet. HF skriver i sin melding at ph.d.-arbeidene er avgjørende for gjennomføringen av prosjekter på tvers av fagmiljøene, og spiller en viktig rolle i å opprettholde aktivitetsnivået i fakultetets mange forskningsmiljøer, og KMD kommenterer at kandidatene viser høy grad av nyskaping, blant annet innen bruk av teknologi, utvikling av nye instrumenter og metoder og innen presentasjonsformer.

Gjennom arbeidet med avhandlingen, bidrar ph.d.-kandidatene betydelig til fakultetets publisering. I 2023 var ph.d.-kandidater ene- eller medforfatter på 30 prosent av UiBs publikasjoner¹¹ (Figur 2). Dette er en oppgang på 3 prosentpoeng siden 2022. Av publikasjonene med ph.d.-forfatter, var 28 prosent på nivå to¹². Dette er noe over andelen forfatterandeler på nivå to for publikasjoner uten en ph.d.-forfatter, som i 2023 var på 26 prosent. Gjennomsnittet for UiB som helhet var 27 prosent i 2023. Andelen åpne tidsskriftpublikasjoner var høyere for publikasjoner med en ph.d.-forfatter (Figur 3). Gjennomsnittet for UiB som helhet er 85 prosent (per april 2024), og andelen for publikasjoner med en ph.d.-forfatter er 91 prosent.

Figur 3: Antall og andel UiB-publikasjoner med og uten en ph.d.-forfatter. Kilde: Universitetsbiblioteket

Figur 2: Andel tidsskriftpublikasjoner med og uten ph.d.-forfattere som er åpent tilgjengelig. Kilde: Universitetsbiblioteket.

Strategiske vurderinger rundt ansettelse, opptak og BOA-aktivitet

Ph.d.-stillinger blir på ulike måter brukt strategisk ved fakultetene, både ved ansettelse og opptak, og generelt i den bidrags- og oppdragsfinansierte aktiviteten (BOA). HF skriver at de har avsatt åtte rekrutteringsstillinger til overordnede strategiske formål, i første rekke for å understøtte forskningsinitiativer som SFF og ERC. I tillegg brukes strategiske stillinger for å styrke enkelte forskergrupper i fakultetets forskergruppesatsing. Ved KMD ansettes stipendiater som kan styrke de eksisterende fagmiljøene gjennom sine prosjekter og som kan tilknyttes instituttene i fremtiden. Ved

¹¹ Analysen er basert på publikasjoner registrert i Cristin og personer som er registrert som ph.d.-kandidat i FS. Siden mye av publiseringsvirksomheten skjer helt i slutten og i etterkant av ph.d.-perioden, følges ph.d.-kandidatene en tid etter disputas for å få et fullstendig bilde. «Ph.d.-publisering» er publikasjoner som er publisert av en forfatter mellom start-år og to år etter slutt-år av ph.d.-perioden.

¹² Når publiseringskanalen ligger på nivå 1 og 2 betyr det at de er godkjente, der nivå 2 er publiseringskanaler med høyere internasjonal prestisje. Nivå 2 skal være begrenset til publiseringskanaler som oppfattes som de mest ledende i brede fagsammenhenger, og består av rundt en femtedel av fagets vitenskapelige publikasjoner ([Norsk publiseringsindikator, NPI](#)).

MN er flertallet av kandidatene tilknyttet prosjekter innenfor UiBs strategiske satsingsområder, og de rammefinansierte stipendiatstillingene blir noen ganger brukt som del av «startpakken» for nyansatte vitenskapelige og bidrar derfor til å øke både forsknings- og undervisningskapasitetene ved instituttene. Mange stipendiatstillinger inngår som UiBs egenandel i BOA-prosjekter, som styrker fakultetets konkurranseevne. SV skriver i sin melding at fakultetet arbeider for både å styrke eksisterende forskningsfelt og styre ressurser mot nye forskningsfelt. Fakultetet mener det er viktig med en viss andel åpne stillinger som fremmer faglig nyskaping og fornyelse gjennom fritt genererte forskningsideer. PSYK på sin side skriver at fakultetet over lang tid har valgt å støtte større strategiske forskningssatsinger og søknader om ekstern finansiering med øremerkede stipendiatstillinger som egenandel. På denne måten er ph.d.-kandidatene viktige for å bygge ny kompetanse og nye fagmiljø. Fakultetet forvalter videre stipendiatressurser som er øremerket integrert dobbelkompetanseutdanning i psykologi, som er særs viktig for å rekruttering av klinisk forskningskompetanse både til universitetsstillinger og for stillinger i spesialisthelsetjenesten. Ved JUR er forskerlinjen en viktig arena for rekruttering til ph.d.-programmet. Fakultetet skriver i sin melding at hovedmotivasjonen for BOA-aktiviteten er rekruttering for styrking og videreutvikling av fagmiljøene. Fakultetet har de siste fem årene prioritert å rekruttere postdoktorer gjennom eksternfinansierte prosjekt, mens de fleste ph.d.-stillingene finansieres over grunnbevilgningen. Fakultetet arbeider målrettet for å skape gode karriereveier for yngre forskere, blant annet ved å øke postdoktormulighetene. Ved MED gjøres de strategiske vurderingene ved ansettelse og opptak på instituttene og forskningsgruppene, i lys av instituttens forskningsstrategi og basert på utlysninger fra aktuelle eksterne finansieringskilder. Ved noen institutter ved MN har det blitt iverksatt egne tiltak for å øke rekrutteringen av norsktalende ph.d.-kandidater, med undervisning som del av pliktarbeidet. I tillegg til å bidra til undervisningen, blir det ved et institutt ansett som et samfunnsoppdrag å øke andelen kandidater som har gode kunnskaper om norske forhold. Dette er også viktig da instituttet har blitt mer oppmerksom på samfunnsoppdraget universitets- og høgskolesektoren har overfor forskning på informasjonssikkerhet med utgangspunkt i norske forhold.

Andre aktiviteter og trekk i den faglige utviklingen

At ph.d.-utdanningen anses som viktig for fakultetene, gir JUR et godt eksempel på. I 2023 ble det utgitt en artikkel¹³ som synliggjør utviklingen i ph.d.-programmet, og diskuterer ideer, innhold og målsetninger for ph.d.-utdanninger i rettsvitenskap innenfor forskerfellesskapet. Både SV og MN skriver at de har opprettet «heisemner» for å kunne gi et bredere tilbud til sine ph.d.-kandidater. «Heisemner» er emner der masterstudenter og ph.d.-kandidater deltar i den samme undervisningen og aktivitetene, men der prøveform og -omfang er ulikt. MN skriver at heisemner, som nå er en vanlig del av emnetilbudet, har generelt blitt positivt mottatt både av instituttens emneansvarlige og av ph.d.-kandidatene. SV har utlyst midler til de fagmiljøene som vil utvikle slike emner for master- og ph.d.-nivå.

Flere fakultet trekker frem at flere av de faglige tiltakene preges av en stadig mer presset økonomi. MED ser en utfordring i at fremtidig finansiering av nasjonale forskerskoler opphører og spør seg hvordan finansieringen til emner i disse forskerskolene skal opprettholdes. PSYK har brukt professor II-ordningen i forskerskolene, noe som har økt undervisningskapasiteten og det faglige nivået.

¹³ [Forskarutdanning i rettsvitenskap – med Bergen som døme](#), 2023, J. Jacobsen, K. Aksnes, I.B. Müftüoglo og R. Aarli, Det Juridiske fakultet, Universitetet i Bergen

Grunnet den vanskelige økonomiske situasjonen for fakultetet ble denne ordningen avvirket i 2023. I ph.d.-utdanningsmeldingen fremholder fakultetet at avslutningen av professor II-ordningen er et tap for deres ph.d.-utdanning.

Systematisk kvalitetsarbeid

Det systematiske kvalitetsarbeidet på ph.d.-nivå er beskrevet i [Kvalitetssystem for ph.d.-utdanning](#), og består av elementer som gjennomføres ved institutt, fakultet og sentralt. Kvalitetsarbeidet kan fremstilles som en kontinuerlig prosess, der elementene *planlegge, utføre, evaluere* og *videreutvikle* gjentas innenfor alle aktiviteter på alle nivå. Svikt i kvalitet skal fanges opp og møtes med systematisk oppfølging og dokumentasjon av iverksatte tiltak. Erfaringer fra vellykket kvalitetsarbeid skal deles og brukes til videreutvikling. Ph.d.-kandidater skal involveres i alle fasene av kvalitetsarbeidet.

NOKUT-tilsyn og revisjon av kvalitetssystem for ph.d.-utdanningen ved UiB

I 2022 førte NOKUT tilsyn med det systematiske kvalitetsarbeidet ved UiB. I april 2023 fattet NOKUTs styre vedtak om å godkjenne det systematiske kvalitetsarbeidet. Selv om komiteen ikke var i tvil om at UiB oppfyller alle formelle krav til det systematiske kvalitetsarbeidet, mener komiteen at UiBs kvalitetsarbeid har visse forbedringspunkter og potensial for videre utvikling. I rapporten pekte komiteen på fire områder der UiB sitt samlede kvalitetsarbeid kunne forbedres; revurdere kompleksiteten i kvalitetsarbeidet, gjennomføre en systematisk gjennomgang av systemene med tanke om å lære av hverandre og dele erfaringer på tvers av kvalitetssystemene, styrke representasjonen fra arbeids- eller samfunnsliv og tilpasse Studiekvalitetsbasen for å gjøre det enklere for studenter og ansatte å få innsikt i resultater og tiltak i forbindelse med tidligere evalueringer.

Som ledd i oppfølgingen etter tilsynet har kvalitetssystemet for ph.d.-utdanningen blitt revidert. Revisjonen er gjort på bakgrunn av tilbakemeldingene fra NOKUTs sakkyndige komité samt erfaringer etter at kvalitetssystemet for ph.d.-utdanning har virket noen år. Revisjonen har blitt gjort parallelt med at Studieavdelingen har revidert kvalitetssystem for utdanning. De viktigste endringene i kvalitetssystemet for ph.d.-utdanning er:

- Kvalitetssystemet har fått en ny struktur, som i større grad er koordinert med kvalitetssystem for utdanning. I den reviderte systembeskrivelsen er det blant annet inkludert en noe mer omfattende bakgrunn og begrunnelse for kvalitetsarbeidet.
- Det er tatt inn krav om innspill fra arbeidsliv (næringsliv, offentlig forvaltning, kulturliv, mv.) i ph.d.-programevalueringer.
- Ph.d.-programmene skal formelt reakkrediteres av fakultetsstyret etter gjennomført ph.d.-programevaluering.
- Forsinkelses- og frafallsundersøkelse er tatt ut av kvalitetssystemet.

Det reviderte kvalitetssystemet ble behandlet av Forskningsutvalget i møte i februar 2024 (FU-sak [4/24](#)) og vedtatt av Universitetsstyret 2. mai 2024 (sak [33/24](#)).

Systematisk kvalitetsarbeid på fakultetene

Mesteparten av det systematiske kvalitetsarbeidet gjennomføres på fakultet og institutt. Dette inkluderer blant annet oppfølging av ph.d.-kandidatene gjennom fremdriftsrapportering, midtveiseevaluering og medarbeider- og oppfølgingssamtaler. Fakultetene og instituttene har videre ansvar for kvalitetssikring av opplæringsdelen og ph.d.-programmene gjennom seksårige programevalueringer. Flere av fakultetene trekker frem viktigheten av det systematiske kvalitetsarbeidet for å følge opp kandidatene og styrke gjennomføringen. Blant annet skriver HF i sin melding at fakultetet de siste årene har prioritert å øke bevisstheten om kvalitetssystemets funksjon i forskerutdanningen og tydeliggjøre det potensialet som kvalitetssystemet har til å være et egnet redskap for forbedring, både på programnivå og i møte med den enkelte kandidat.

Fremdriftsrapportering

Fremdriftsrapportering er et av de eldste elementene for oppfølging av ph.d.-kandidatene, og anses som et godt verktøy for aktivt å følge opp ph.d.-kandidatene. Alle fakultetene har rutiner på plass for å følge opp rapportene. Tidlig tilgang til rapportene etter endt rapportering anses som viktig for å kunne følge kandidatene opp på en tilfredsstillende måte. Flere av fakultetene bruker fremdriftsrapportene både i oppfølgingen av den enkelte kandidat, samt i møte med ph.d.-programstyret og instituttene, og det blir utarbeidet statistikk med grunnlag i rapportene.

Midtveiseevaluering

Midtveiseevaluering er sammen med fremdriftsrapporteringen et virkemiddel som har virket over tid ved UiB. Flere skriver i sine meldinger at de har gode erfaringer med midtveiseevalueringen, at den er et nyttig verktøy for å få oversikt over status og fremdrift for ph.d.-prosjektene og for å avdekke behov for oppfølging av både kandidat og veileder.

Medarbeider- og oppfølgingssamtaler

Medarbeidersamtaler er et viktig tiltak for å følge opp ansatte ved UiB, og ifølge UiB sin ansattåndbok skal alle ph.d.-kandidater som er ansatt ved UiB ha en årlig medarbeidersamtale. Alle fakultetene skriver i sine meldinger at det er tilbudt medarbeidersamtale til kandidater ansatt ved UiB, men at ikke alle har tatt imot tilbudet.

Årlige oppfølgingssamtaler er et element som ble lagt til kvalitetssystemet vårsemesteret 2022, og skal tilbys til ph.d.-kandidater som er tatt opp i et av ph.d.-programmene, men som ikke er ansatt ved UiB. Det er litt ulikt mellom fakultetene om de har kommet skikkelig i gang med å tilby oppfølgingssamtaler til eksterne ph.d.-kandidater. Noen har gjennomført dette med alle, mens andre svarer at dette er noe det arbeides med at skal etableres ved instituttene.

Kvalitetssikring av opplæringsdelen

Opplæringsdelen skal tilsvare minst 30 studiepoeng og gi trening i faglig formidling og innføring i forskningsetikk, vitenskapsteori og vitenskapsmetode. I kvalitetssystemet er det to elementer som går på kvalitetssikring av opplæringsdelen; evaluering av emner og evaluering av rammene for opplæringsdelen og emneporteføljen.

To av fakultetene skriver i sine meldinger at de har evaluert rammene for opplæringsdelen og emneporteføljen i 2023. Ved JUR ble det i 2023 gjennomført en omfattende evaluering av alle de obligatoriske ph.d.-emnene, og en overordnet evaluering av opplæringsdelen. Resultatene var overordnet positive, men det var potensiale for videre utvikling. Som følge av dette er det opprettet et nytt emne og gjort endringer i et annet. HF har i 2023 hatt en grundig gjennomgang av rammene for opplæringsdelen, noe som har ført til et redesign for å knytte den tettere til læringsutbyttebeskrivelsen. Vitenskapsteori og etikk er styrket ved å gjøre et emne på 10 studiepoeng obligatorisk for alle kandidatene.

Både MN, SV og PSYK planlegger en evaluering av rammene for opplæringsdelen og emneporteføljen i 2024-25. SV kommenterer at dette vil bli gjort i forbindelse med evalueringen av ph.d.-programmet. Ved MED godkjente programutvalget våren 2022 en tidsplan for emneevaluering, som er fulgt opp med planlagt evaluering av 11 emner i 2023. Fakultetet har utvidet emnet om etikk og helseforskning til 7 studiepoeng og oppgir at dette nå oppfyller kravet til vitenskapsteori og etikk i ph.d.-forskriften. KMD skriver at de i 2023 opprettet to emner, som det planlegges evaluering av i 2024.

Ph.d.-programevaluering

Alle ph.d.-program skal evalueres minst hvert sjette år. Siden ph.d.-programmene ble opprettet i 2018-19 skal alle ph.d.-programmene evalueres innen 2024-25. MED evaluerte sitt ph.d.-program i 2022, og har gjennom 2023 arbeidet med oppfølging av evalueringen. Ved KMD ble det i 2023 gjennomført en evaluering av ph.d.-programmet av en ekstern komité, som oversendte rapporten til fakultetet tidlig vårsemesteret 2024. Fakultetet skriver at rapporten gir flere gode råd til styrking av programmet, som vil bli brukt ved fakultetets kommende revidering av forskriften og programbeskrivelsen. Våren 2024 skal programstyret ved KMD vedta oppfølging av komiteens rapport. JUR skriver i sin melding at leder for forskerutdanningen høsten 2023 leverte en overordnet evaluering av ph.d.-programmet med utgangspunkt i de resultatene som hadde kommet fram i emneevalueringene.

De andre fire fakultetene skriver i sine ph.d.-utdanningsmeldinger at de har alle begynt på eller på planleggingen av programevalueringer, og skal gjennomføre disse i perioden 2024-25.

Kandidatundersøkelsen 2023

Ph.d.-kandidatundersøkelsen sendes til alle som fullfører en ph.d.-grad ved UiB. Undersøkelsen gir kandidatene mulighet til å vurdere ph.d.-programmet og dets ulike elementer etter fullført grad. Innspillene som kommer gjennom undersøkelsen, kan brukes til å heve kvaliteten på ph.d.-utdanningen som tilbys ved UiB. I 2022-23 ble kandidatundersøkelsen revidert (FU [11/23](#)) for å øke nytteverdien. Undersøkelsen ble videre tilpasset slik at den også er relevant for ph.d.-kandidater som har fullført en grad innen kunstnerisk utviklingsarbeid.

Undersøkelsen ble i 2023 sendt til totalt 218 personer. Dette inkluderte alle som oppnådde ph.d.-graden det året, i tillegg til ph.d.-kandidater innen kunstnerisk utviklingsarbeid som fullførte ph.d.-utdanningen i 2022. 31 prosent (N:67) har svart på hele undersøkelsen og 6 prosent (N:12) har svart på deler av den. Alle fakultet utenom JUR, som kun hadde to disputaser i 2023, er representert blant respondentene. Svarandelen på undersøkelsen er lavere enn den tradisjonelt har vært. Når det er i

underkant av en tredjedel som har svart på hele undersøkelsen, kan dette føre til at svarene blir mindre representative for gruppen som helhet.

Generelt gir respondentene av undersøkelsen et positivt bilde på ph.d.-utdanningen, men at det er rom for forbedring. 65 prosent av ph.d.-kandidatene er fornøyd eller svært fornøyd med ph.d.-utdanningen, og 56 prosent vil anbefale andre å ta en ph.d.-utdanning. Andelen som vil anbefale å ta en ph.d.-utdanning er noe lavere enn de tre foregående årene. Samtidig er det en større andel som svarer at de er usikre på om de vil anbefale en ph.d.-utdanning. Dette resulterer i at andelen som svarer at de ikke vil anbefale en ph.d.-grad er tilsvarende som tidligere undersøkelser. En stor andel av respondentene har hatt faglig utbytte av opplæringsdelen, og opplevde at opplæringsdelen styrket utviklingen av prosjektet. Det er derimot litt å hente på emnene som tilbys ved UiB, og respondentene var gjennomsnittlig verken fornøyd eller misfornøyd med emnene de deltok på i forbindelse med opplæringsdelen. Tilsvarende som tidligere undersøkelser, er det en større andel som er fornøyd med emnene de tok som var arrangert av forskerskoler. En mulig forklaring kan være at dette er emner som oppleves som mer relevant eller faglig nærmere tematikken på ph.d.-prosjektet.

Av respondentene er 78 prosent fornøyd eller svært fornøyd med veiledningen de har fått gjennom ph.d.-utdanningen. 88 prosent var del av en forskningsgruppe. Respondentene er i stor grad enige i at veilederen(e) ga dem frihet til å utforme eget forskningsprosjekt og ga konstruktive tilbakemelding. Videre opplevde en stor andel at de var en del av et ph.d.-miljø, at de fikk konstruktiv tilbakemelding på ph.d.-prosjektet fra kolleger og at de hadde tilstrekkelig forskningsinfrastruktur tilgjengelig for ph.d.-prosjektet. En lavere andel svarer at de er enig/svært enig i at de opplever å være integrert i det faglige miljøet ved UiB, eller at forventningsavklaring var en naturlig del av oppstart samtalen med leder/veileder.

28 prosent av respondentene svarer at de har opplevd konflikt i sin arbeidssituasjon. Blant respondentene som har opplevd konflikt, er det vanligst å oppleve konflikt med veileder eller administrasjonen. Andelen som har svart at de har opplevd konflikt med veileder er tilsvarende som tidligere år. Grunnen til konflikt varierer blant respondentene, men størst andel svarer at konflikten gikk ut på uavklarte forventninger, faglig uenighet og annen uenighet om innretning av ph.d.-prosjektet. 58 prosent svarte at konflikten ble løst, enten av kandidater selv eller ved å få hjelp. Undersøkelsen fanger ikke nødvendigvis opp hva respondentene legger i begrepet «konflikt», og det kan tenkes at dette kan inneha ulike nyanser og alvorlighetsgrader.

Vurderingen av den oppnådde kunnskapen, ferdigheter og kompetanser etter endt ph.d.-utdanning er i stor grad lik som resultatene fra alumnusundersøkelsen som ble gjennomført i 2023. Gjennomsnittlig vurderer respondentene at de i stor grad har oppnådd kompetanse innen metode, kritisk og analytisk tenkning, problemløsning, fagkunnskap, akademisk skriving og ansvar og evne til å jobbe selvstendig. Områdene der respondentene gjennomsnittlig vurderer graden av oppnådde kunnskaper, ferdigheter og kompetanser lavest, er innen ledelse, kreativitet og vitenskapsteori.

Rundt to av tre ønsker å fortsette karrieren innen UoF-sektoren (UH- og institutt-sektoren og universitetssykehus), og 46 prosent planlegger en videre karriere innen UH-sektoren. Av kandidatene som ikke planlegger en karriere innen akademia (UH- eller instituttsektoren) oppgis usikre arbeidsforhold, lønnsbetingelser og publiserings- og finansieringspress som grunner til at en stilling innen disse sektorene er mindre attraktive.

Alumnusundersøkelsen 2023

I 2023 ble det gjennomført en alumnusundersøkelse ved UiB¹⁴. Denne ble omtalt i forrige ph.d.-utdanningsmelding (S [85/23](#)). Undersøkelsen ble sendt til 890 personer som fullførte en ph.d.-grad i perioden 2016 til 2019, og 32 prosent svarte på hele undersøkelsen, mens 6 prosent svarte på deler av den. Undersøkelsen viste blant annet at sysselsettingsgraden blant doktorer utdannet ved UiB er høy. 99prosent av respondentene har vært yrkesaktive etter fullført ph.d.-grad, og respondentene har vært i relevant arbeid 87 prosent av tiden. Undersøkelsen viste at respondentene hadde oppnådd relevant kompetanse i stor til svært stor grad i mange kategorier, men at områder der det var høyest forskjell mellom oppnådd kompetanse gjennom ph.d.-utdanningen og behøvd kompetanse i nåværende stilling, var kommunikasjon/formidling, ledelse, samarbeid, vitenskapsteori og akademisk skriving. Når det gjelder kommunikasjon/formidling, ledelse og samarbeid oppga flere at slik kompetanse var mer viktig i den nåværende stillingen, enn den opplæringen man hadde fått under ph.d.-løpet.

Veilederopplæring

Forholdet mellom ph.d.-kandidat og veileder har i de siste årene vært stadig aktuelt. Kandidatundersøkelsen i 2023 viser at rundt fire av fem respondenter var fornøyd eller svært fornøyd med veiledningen de har fått gjennom ph.d.-utdanningen. Ved UiB har flere fakultet arbeidet med veilederopplæring i året som var, og omtalt dette i sine ph.d.-utdanningsmeldinger. KMD har i sin reviderte programbeskrivelse formalisert at 10 prosent av veiledningsressursen skal settes av til obligatorisk opplæring. Fakultetet holdt fem veilederseminarer i 2023, som vil bli videreført i 2024. Ved HF ble det i 2023 etablert et veilederforum for veiledere på HF sitt ph.d.-program. MN skriver på sin side at de i 2024 har planer om et veilederseminar. Ved JUR er det utarbeidet et skriv med retningslinjer og forventninger til veiledning, som blir distribuert til veileder og kandidat ved oppstart, og veileder deltar på oppstartsamtalet fakultetet har med alle nye ph.d.-kandidater. Fakultetet inviterer videre alle veiledere til semestervise veilederseminarer. PSYK skriver i sin melding at de som oppfølging av Handlingsplan for ph.d.-utdanning vedtok at forskerskolene har rullerende ansvar for gjennomføring av et årlig seminar for veiledere på fakultetet. I 2023 ble det avholdt et seminar med todelt tema: *Karriereveiledning og Utfordrende situasjoner i veilederrollen*. På grunn av den økonomiske situasjonen, kan seminaret bare avholdes hvert andre år, og planlegges neste gang i 2025. Flere av forskerskolene har tilbud om årlige aktiviteter for veiledere tilknyttet forskerskolen. Fakultetene som ikke har omtalt veilederopplæring spesifikt i sine ph.d.-utdanningsmeldinger for 2023 har etablerte opplegg for veilederopplæring, blant annet veilederseminar og e-læringskurs. På nasjonalt hold har en arbeidsgruppe forankret i Universitets- og høgskolerådet (UHR) utarbeidet en rapport¹⁵ om veilederopplæring, som var på høring i sektoren våren 2024. Rapporten er forventet ferdigstilt i 2024. Veilederopplæring vil bli fulgt opp i årene som kommer.

¹⁴ [Ph.d.-alumnusundersøkelsen 2023 – En undersøkelse blant doktorer som fullførte ph.d.-utdanningen ved UiB i årene 2016 til 2019](#), 2023, Universitetet i Bergen

¹⁵ UHR-rapport: Institusjonelt ansvar for veilederopplæring ved ph.d.-utdanningen

Utvidet ph.d.-koordinatorforum

Våren 2023 ble det for første gang arrangert et utvidet ph.d.-koordinatorforum. Forumet er for alle som arbeider med ph.d.-utdanningen på institutt og fakultet. Møtet arrangeres av Forsknings- og innovasjonsavdelingen, og skal etter planen avholdes en gang i semesteret. Møtene er ment som en møteplass for alle som arbeider med ph.d.-utdanningen, der aktuelle tema blir tatt opp, og aktuelle gjester blir invitert.

I 2023 ble det arrangert to møter. Første møte ble viet til introduksjon av forumet og onboarding og internasjonal HR, der HR-avdelingen bidro. Tematikk for møtet høsten 2023 var «Møte med ph.d.-kandidater som sliter», der bedriftshelsetjenesten var ansvarlig for gjennomføring av møtet. Møtene har vært godt besøkt, og tilbakemeldingene har vært positive. Det vil bli arrangert nye utvidet ph.d.-koordinatorforummøter i 2024, blant annet med tematikken «plagiatkontroll av avhandlingsarbeidet og gjenbruk av eget materiale».

